

STIL RODITELJSKOG RUKOVOĐENJA I MOTIVACIJA DJECE U UČENJU

KATICA LACKOVIĆ-GRGIN

UVOD I PROBLEM

Za današnju jugoslavensku porodicu može se reći da je organizirana na dva načina: kao patrijarhalna (autoritativna) i kao suvremena (demokratska). Međutim ovako čisti modeli porodične organizacije nisu i jedini. Dinamičnost porodičnih odnosa, izazvana tendencijama mijenjanja patrijarhalne strukture u demokratsku, stvara još jedan model porodične organizacije — stihijski organiziranu porodicu. Jedno naše ranije ispitivanje (K. L a c k o v i ć - G r g i n, 6) indirektno ukazuje da je u razvijenim gradskim prilikama približno trećina porodica stihijski organizirana.

U patrijarhalnoj porodici vlada stroga podjela uloga, prava i obveza, koje se uglavnom temelje na dvama kriterijima: na kriteriju spola i kriteriju životne dobi. Muškarac ima dominantnu ulogu. Spolom je superiorniji čak i od starije žene (sin od majke, npr.). Stil rukovođenja djecom u ovim je porodicama autoritativan. Od djece se zahtijeva poslušnost, s njima se postupa strogo, a iskazivanje ljubavi je prikriveno i dolazi uglavnom od majke. Restriktivno postupanje, uz prikriveno manifestiranje ljubavi, čini djecu iz takvih porodica poslušnom, pristojnom i radišnom, ali i manje nezavisnom, manje kreativnom i manje radosnom. Autoritativni stil rukovođenja patrijarhalnom porodicom, pa tako i djecom iz tih porodica, je pravilnost koja njezinim članovima pruža osjećaj sigurnosti i stabilnosti, ali ne i osjećaj individualnih sloboda.

Ekonomski i društveno-politički faktori izazivaju promjene u patrijarhalnoj porodici. Zbog novih ekonomskih odnosa, novog načina proizvodnje, migracija i sl. patrijarhalna porodica gubi svoje ekonomsko pa zatim svoje socijalno i psihološko obilježje. Mijenjaju se uloge članova porodice. Otac gubi svoj autoritativni, a žena svoj submisivni položaj. U vezi s promjenama položaja oca i majke mijenja se i položaj i uloga ostalih članova porodice, a i njihov se broj smanjuje. Ove promjene posebno potresaju one porodice koje dolaze u grad iz strogo patrijarhalnih sredina u kojima su supružnici od dje-

tinjstva učili svoje porodične uloge (muškarac da bude dominantan, a žena ponizna, strpljiva i šutljiva). Dolazak u novu okolinu i nove uvjete življenja zahtijeva promjene u tako naučenim ulogama, što i muškarca i ženu dovodi u različite konfliktne situacije. Muškarac se teško miri s gubitkom svojih povlaštenih pozicija, a žena s njezinom novonastalom pozicijom slobodnije ličnosti; ponekad ne zna što joj je činiti. »Krivulja sigurnosti i krivulja lične slobode streme u razne smjerove« (V. E r l i c h, 5). Promijenjenim odnosima nisu zadovoljna niti djeca. Ona roditeljsko nesnalaženje doživljavaju kao barijeru koja ih sprječava u prilagođavanju novim uvjetima. Stoga nije čudno da se svi članovi takve porodice ponašaju neprilagođeno, koristeći različite obrambene mehanizme, među kojima dominiraju agresivnost, bijeg u alkohol i sl. Gubitak psihosocijalne stabilnosti bračnih drugova odražava se na odgoju djece u vidu slabljenja odgojne moći takve porodice. Krize adaptacije često su praćene pojavom snažnih ambivalentnih čuvstava i u roditelja i u djece. Takva čuvstva zbuñuju i jedne i druge (dijete i voli i mrzi roditelja, kao i roditelj nje-ga) pa nerijetko postaju uzrokom novih konflikta i novih nepovoljnih čuvstava u obliku osjećaja krivnje i sl.

Raspadanje patrijarhalne porodične strukture donosi sa sobom i promjene kriterija za sklapanje braka. Žena više nije roba koju kupuju bračnim ugovorom, a koji je ujedno kupoprodajni ugovor dvaju porodica. Okolnosti u kojima žena pokušava afirmirati svoju individualnost slobodnim izborom bračnog druga, duboko uznemiruju patrijarhalno odgojenog muškarca kojega susreće u školi, na zabavi ili na radnom mjestu, dakle, izvan socijalne sredine iz koje oboje potječu. Usklađivanje bračnih parova posebno je teško ako jedno od njih potječe iz patrijarhalne a drugo iz demokratski organizirane porodice. Pridruže li se razlikama u porijeklu i razlike u obrazovnim i profesionalnim opredjeljenjima i društvenim statusima, onda je usklađivanje veoma teško, ponekad i nemoguće. Redovito su takve razlike izvor neprestanih konflikata, jer su one ujedno i razlike u potrebama, interesima i stavovima, naročito s gledišta odgoja i usmjeravanja djece.

Zapošljavanje izvan sredine iz koje netko potječe, vezano je uz finansijske i stambene probleme, koji također mogu biti uzroci sukoba bračnih parova i djece. S tim u vezi i zavisnost o starim roditeljima može biti izvor tenzija (K. Lacković-Grgin, 7) i nemogućnosti da porodica organizira svoj život na demokratski način, jer se u nju neprestano interpoliraju patrijarhalni odnosi starih roditelja.

Proces socijalizacije djece u takvim je porodicama otežan, jer su roditelji stalno zauzeti vlastitim problemima, emocionalno su nestabilni pa prema djeci postupaju stihijski — u zavisnosti od vlastitih raspoloženja. Nedosljedna roditeljska postupanja stvaraju u djece iz takvih porodica osjećaj nesigurnosti, a javlja se i teškoće

učenja po modelu. Takav je roditelj vrlo nestabilan model, što zbunjuje dijete pa ono trpi od osjećaja lišenosti zbog kojeg se može razviti i u pravcu asocijalnog ponašanja. Najčešće su takva djeca nezainteresirana za porodičnu, ali i za širu društvenu sredinu, za njene norme i zahtjeve. Stihijski odnos prema djetetu je i naglašeno permisivan, više negoli je to u drugim stilovima rukovođenja. Upravo je permisivnost uzrokom teškoća koje djeca imaju u kontroliranju svojih prirodnih impulsa, uz što se vezuje i nizak nivo aspiracije.

Demokratski organiziranu porodicu karakterizira takva podjela uloga koja proizlazi iz dobrovoljnog i dogovornog opredjeljenja njezinih članova. Ove su uloge manje trajne od onih u patrijarhalnoj porodici, pa se prema potrebama, a u različitim životnim okolnostima, mijenjaju. Ravnopravnost i međusobno poštivanje osiguravaju pozitivnu socio-emocionalnu klimu u tim porodicama, zbog čega mijenjanje uloga, usklađivanje, pa čak i odricanje nemaju takvu prirodu koja bi ugrozila integritet njezinih članova. Demokratski model porodične organizacije prisutan je u onim brakovima u kojima se nalaze zrele, stabilne i dobro prilagođene ličnosti, koje žive u skladu sa sobom i širom društvenom zajednicom. To su najčešće ljudi koji i sami potječu iz sretnih brakova svojih roditelja i koji nisu opterećeni tradicionalnim stavovima o ulozima spolova. Stil rukovođenja djecom u ovim je porodicama demokratski, a karakteriziraju ga odnosi puni ljubavi i razumijevanja dječje ličnosti u svim etapama njena razvoja, kao i korištenje tzv. psihološke discipline u postupanju s djecom. Ta se disciplina sastoji u davanju puno ljubavi, ali i u njenu uskraćivanju onda kada dijete čini nešto što nije u skladu za zahtjevanim ponašanjem. Djeca iz demokratskih porodica se brzo osamostaljuju, kreativna su i dobrog ponašanja. U procesu izgradivanja vlastitog sustava vrijednosti savjetuju se sa roditeljima, nastoje s njima biti u skladu, ali su slobodna da izraze i neslaganje. U djece iz demokratskih porodica dominiraju ugodna čuvstva i životni optimizam.

Različiti stilovi rukovođenja djecom u porodici odražavaju se na socijalizaciju dječje ličnosti, i to posebno na razvoj dinamičkih komponenti ličnosti (na znanja, sposobnosti i na motivaciju). U već spomenutom ranijem ispitivanju utvrdili smo da postoji statistički značajna razlika u školskom uspjehu učenika (dakle, u njihovim znanjima) s obzirom na roditeljski stil rukovođenja (K. Lacković-Grgin, 6). Najbolji školski uspjeh postižu učenici iz porodica s demokratskim vodstvom, dok je uspjeh djece iz autoritativnih i stihijskih porodica znatno slabiji. Kao što znamo, školski uspjeh zavisi od cijelog niza faktora, koji su u domaćoj i stranoj pedagoškoj psihologiji svestrano izučavani. Tako je npr. izučavan utjecaj sposobnosti na školski uspjeh, zatim utjecaj kulturnih, socijalnih i ekonomskih prilika učenika, kao i utjecaj motivacije u učenju.

Učenje kao »proces mijenjanja jedinke u toku novih aktivnosti« (Z. B u j a s, 2) aktualizira pitanje što jedinku navodi na aktivnosti koje je mijenjaju. Psihologija motivacije na ovo pitanje odgovara dosta različito, a pravac razvoja tih odgovora mogu nam najbolje ilustrirati dvije definicije istog autora, nastale u malom vremenskom razmaku. 1950. godine Z. Bujas kaže: »Motiv je sve ono što čovjeka *iznutra* potiče na aktivnost« (Z. Bujas, 1 — potcrtala K. L. G.), dok 1959. godine isti autor kaže: »Čovječja aktivnost ne niče sama iz sebe. Da dođe do aktivnosti potrebne su određene *nutarnje* pobude i određeni *vanjski* poticaji . . .« (Z. Bujas, 2 — potcrtala K. L. G.). Prva je definicija odraz shvaćanja koja su u psihologiji motivacije dominirala sve do pedesetih godina, a koja se, uz veće ili manje razlike, mogu svesti na sljedeću koncepciju motiva: motivi su neko neugodno nutarnje stanje koje čovjeka »gura« na aktivnost, sa svrhom smanjivanja ili uklanjanja te nutarnje neravnoteže i postizanja zadovoljstva. A. H. M a s l o w (8) takve motive naziva »motivima nedostatka«.

Poslije pedesetih godina razvijaju se nove koncepcije motiva, koje ističu činjenicu da svi motivi nisu izraz nekog nedostatka ili nezadovoljstva koje aktivnošću uklanjamo, već da je za čovjeka koji je biološko, ali i socijalno biće, značajno i ono što ga izvana privlači na aktivnost. Vanjske ciljeve koji ga privlače čovjek doživljava kao svoju orijentaciju prema budućnosti. Sigurno je da čovjek može, zahvaljujući razvoju svojih kognitivnih procesa, anticipirati budućnost, zbog čega mu vanjski ciljevi postaju atraktivni, privlače ga i potiču na aktivnost. Privlačna snaga vanjskih ciljeva zavisi, doduše, od nutarnjeg stanja individue, ali ne obvezno od »poremećene nutarnje ravnoteže«. Da je ova tvrdnja točna pokazuju i primjeri postojanja potreba za senzornom stimulacijom, koja čovjeka navodi da gleda, njuši, sluša, pipa. Potreba za motornom manipulacijom navodi ga da se pokreće, a potreba za eksploracijom da istražuje prostor u kojem se nalazi. Te potrebe ili motivi, koji čine mnoge ciljeve atraktivnima, ne poživaju na poremećenoj nutarnjoj ravnoteži individue, već na postojanju njezinih perceptivnih, motoričkih i intelektualnih sposobnosti. Postojanje intelektualnih sposobnosti omogućuje misaone aktivnosti čovjeka, a na njih ga navode različiti problemi koje susreće u svojoj okolini. Problemi, dakle, postaju »poziv« na akciju.

Iz socijalne prirode čovjeka proizlaze još neki motivi koji nastaju u procesu socijalizacije ličnosti. Te motive posebno ističu novija dinamička i socijalna psihologija, koje se odlikuju po tome što čovjekovo mjesto u društvu ne tumače samo kao pasivnu adaptaciju, već kao aktivnu i stvaralačku participaciju. Ova shvaćanja naglašavaju značaj potrebe za samopotvrđivanjem, kao i nekih drugih socijalnih potreba koje utječu na čovjekovo ponašanje.

Bez obzira na različite koncepcije motiva u psihologiji motivacije, ostaje činjenica da je čovjekova aktivnost u toku života poticana iznutra i izvana, pa je opravdano govoriti o unutarnjoj (intrinzičnoj) i vanjskoj (ekstrinzičnoj) motivaciji. Unutarnja motiviranost proizlazi iz ličnosti individue, a vanjska iz njegove okoline.

Proces učenja, shvaćen u najširem smislu te riječi, motiviran je i unutarnjim i vanjskim motivima. Prvobitno učenje malog djeteta motivirano je unutarnjim motivima, i to biološkim potrebama, u procesu čijeg zadovoljavanja se odvija i učenje. Stoga će dijete relativno brzo naučiti kad će dobiti obrok, ili kad će biti previjeno. U vezi s dominacijom bioloških potreba kao motiva u prvobitnom učenju, to se učenje uglavnom zasniva na mehanizmu uvjetovanih refleksa, a rezultati učenja su navike. Kasnije, pod utjecajem razvoja perceptivnih, motoričkih i intelektualnih sposobnosti, biološke potrebe gube svoj dominantan položaj motiva u učenju, a učenje počinju motivirati potrebe zasnovane na tim sposobnostima. Potreba za senzornom stimulacijom navodi dijete na niz aktivnosti kojima uči (slušanjem npr. uči govor, motoričkom manipulacijom stječe određene vještine i sl.). Intenzivniji razvoj socijalnog ponašanja, naročito nakon početka školovanja dovodi socijalne motive na istaknuto mjesto rang-liste motiva u učenju. Stavovi, interesi, potrebe za afirmacijom i samopotvrđivanjem, kao i djelovanje vanjskih faktora (nagrada, kazni, takmičenja, suradnje, programiranog učenja i dr.), sve to predstavlja intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju u učenju. Interakcija učenikova socijalnog bića i njegove socijalne okoline u procesu školskog učenja moguća je upravo zahvaljujući motivaciji.

Ovako shvaćena motivacija u školskom učenju proučavana je u psihologiji s vrlo različitih aspekata, i to pretežno u školskoj situaciji. Praktični ciljevi tih istraživanja bili su nalaženje najboljih puteva i načina djelovanja na motivaciju učenika. Pedagoško djelovanje na motivaciju danas rezultira iz znanstvenih spoznaja o motivaciji u učenju, ali se na to djelovanje reflektiraju i utjecaji tradicionalnih shvaćanja u našoj pedagogiji i našoj školi. Zahvaljujući tome, pedagoški su zahvati usmjereni pretežno na jačanje ekstrinzične motivacije.

U školu, koja kao što smo iznijeli djeluje na motivaciju učenika, na tu dinamičku komponentu dječje ličnosti značajno utječe i porodica, odnosno pedagoško ponašanje roditelja, koje se između ostalog manifestira njihovim stilom rukovođenja. Upravo zbog toga smo se odlučili ispitati:

1. Kako roditeljski stil rukovođenja utječe na opću motivaciju u učenju?
2. Kako utječe na intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju?
3. Kakav je taj utjecaj na motivaciju djece različitog spola?

METODIKA I INSTRUMENTI ISPITIVANJA

Za nalaženje odgovora na ovako formulirani problem koristili smo nominalnu anketu za roditelje, koja je bila upotrebljena i u našem ranijem ispitivanju. Uz anketu roditeljima smo priložili popratno pismo s dužnim objašnjenjem i molbom za iskrenu suradnju. Ispitanici su bili roditelji djece sedmih razreda osnovne škole, i to iz po jednog sedmog razreda sljedećih škola: »OŠ »Veljko Vlahović« u Zadru, OŠ Rab, OŠ Siverić, OŠ Kaštel Gomilica, OŠ »Veljko Neškovič« u Splitu, OŠ Starigrad n/m, te OŠ Zmijavci kod Imotskog. Anketom su bila obuhvaćena 202 roditelja. Ispitivanje je izvršeno početkom prosinca 1976. godine.

Motivaciju u učenju njihove djece, učenika sedmih razreda, ispitivali smo pomoću IMU skale za ispitivanje motivacije u učenju, čiji autor je Z. Cvijić (4). IMU skala je, kao što to navodi njen autor, nastala po uzoru na test motivacije P. Torrancea. Sastoji se od upute za učenike i skale sudova. Skala sudova sastoji se od četrdeset pitanja, a uz svako pitanje nalazi se po pet tvrdnji čija se valencija kreće od vrlo pozitivne, preko neutralne do vrlo negativne. Svoje odgovore (odabrane tvrdnje) učenici su trebali unositi u listu za odgovore. Skala obuhvaća intrinzičnu i ekstrinzičnu varijablu. U intrinzičnoj ispituje: kritičnost, samopotvrđivanje, perseveraciju, uspjeh i sposobnosti, samostalnost i odgovornost, te stvaralaštvo. U ekstrinzičnoj varijabli ispituje: socijalne faktore, pohvale i nagrade, didaktički faktor i takmičenje. Na našim ispitanicima skala je primjenjena u prisustvu nastavnika na satu razredne zajednice. Ispitivači su bili nastavnici — izvanredni studenti studija za školske pedagoge Odsjeka za pedagogiju i psihologiju Filozofskog fakulteta u Zadru. Učenici su prije ispitivanja bili obaviješteni da ovo nije ispit znanja, a usmeno su i upozoreni da pažljivo pročitaju uputstvo o tehnici rada. U slučaju nejasnoća bilo im je dopušteno da potihom zamole nastavnika za objašnjenje. Ispitivanjem je obuhvaćeno 200 učenika.

Nakon pregleda i ocjenjivanja ispitnoga materijala ustanovili smo da su nam anketne listove vratila 192 roditelja, pa smo u obradu uzeli samo rezultate IMU skale njihove djece. Među ta 192 učenika bilo je 86 djevojčica i 106 dječaka.

REZULTATI

Na osnovi odgovora u anketi za roditelje identificirali smo 76 roditelja demokratskog stila rukovođenja, 56 autoritativnog i 60 roditelja stihijskog stila rukovođenja djecom u porodici.

Maksimalni broj bodova koji je u IMU skali moguće postići iznosi 80. Indeks opće motivacije učenika triju grupa roditeljskog vodstva dobili smo računanjem aritmetičke sredine (M) postignutih bodova, uz pripadajuću standardnu devijaciju (SD).

Indeks opće motivacije u učenju za grupu učenika iz demokratskih porodica iznosi $M=43,71$ ($SD=1,53$), za grupu autoritativno vođenih učenika $M=37,91$ ($SD=11,90$), a za grupu stihijski vođenih $M=33,65$ ($SD=11,22$).

Testiranjem razlika između indeksa motiviranosti demokratski i autoritativno vođenje djece dobili smo t-vrijednost u iznosu od 2,83, koja je značajna na nivou od 1%; t-test razlika između indeksa motiviranosti demokratski i stihijski vođene djece ima t-vrijednost od 3,88, koja je također značajna na nivou manjem od 1%; provjera statističke značajnosti razlike između indeksa motiviranosti autoritativno i stihijski vođene djece daje t-vrijednos u iznosu od 1,05, koja nije značajna.

Kao što smo to i u prikazu metodike rada istakli, opći indeks motiviranosti sastoji se od intrinzične i ekstrinzične varijable. Intrinzičnu varijablu čini šest konstitutivnih faktora, a ekstrinzičnu čine četiri konstitutivna faktora. Maksimalno mogući broj bodova u intrinzičnoj varijabli iznosi 48, a u ekstrinzičnoj 32. Zbog toga smo, a u svrhu uspoređivanja intrinzičnih i ekstrinzičnih indeksa motivacije, izračunali proporcije tih indeksa.

U grupi učenika iz demokratskih porodica proporcija indeksa intrinzične motiviranosti iznosi 52,02 %, a ekstrinzične 58,62 %. Kod učenika iz autoritativnih porodica proporcija indeksa intrinzične motivacije iznosi 42,39 %, a ekstrinzične 54,84 %, dok kod učenika iz stihijskih porodica proporcija indeksa intrinzične motivacije iznosi 38,20 %, a ekstrinzične 47,81 %.

Iz ovih proporcija indeksa intrinzične i ekstrinzične motivacije vidi se da je kod svih učenika nešto veći indeks ekstrinzične motivacije. Da li je on i značajno veći, provjerili smo pomoću t-testa razlika među proporcijama i došli do ovih t-vrijednosti: $t=0,81$ za demokratski vođene učenike, $t=1,33$ za autoritativno vođene učenike i $t=1,06$ za stihijski vođene učenike. Sve navedene t-vrijednosti nisu statistički značajne.

Od 86 anketiranih roditelja djevojčica sedmih razreda 40 ih pripada demokratskom, 28 autoritativnom, a 18 stihijskom stilu roditeljskog rukovođenja. Indeks opće motiviranosti djevojčica iz demokratskih porodica iznosi $M=45,35$ ($SD=10,32$), iz autoritativnih porodica $M=40,71$ ($SD=10,05$), a kod stihijskih vođenih djevojčica $M=38,83$ ($SD=9,23$). Provjerom značajnosti razlika utvrdili smo da je jedino razlika u indeksima između demokratski i sti-

hijski vođenih djevojčica ($t=2,31$) statistički značajna na nivou od 5%. Ostale razlike indeksa motiviranosti djevojčica iz demokratskog i autoritativnog vodstva kao i iz autoritativnog i stihijskog vodstva, nisu statistički značajne ($t=1,84$, $t=0,64$).

Među 106 anketiranih roditelja dječaka 36 ih pripada demokratskom stilu rukovođenja, 28 autoritativnom, a 42 stihijskom. Indeks opće motiviranosti demokratski vođenih dječaka iznosi $M=41,91$ ($SD=13,70$), autoritativno vođenih $M=35,10$ ($SD=12,60$), a stihijski vođenih $M=31,42$ ($SD=12,45$). Da li se ovi indeksi motiviranosti značajno razlikuju, provjerili smo također t-testom razlika. T-vrijednost indeksa opće motiviranosti dječaka iz demokratskih i autoritativnih porodica iznosi 2,05 i značajan je na nivou od 5%. T-vrijednost indeksa motiviranosti dječaka iz demokratskih i stihijskih porodica iznosi 3,45 i značajan je na nivou manjem od 1%, dok je t-vrijednost između indeksa autoritativnih i stihijskih 0,56 pa nije značajan.

DISKUSIJA

U granicama koje dozvoljava uzorak ispitanika, podaci koje smo ispitivanjem dobili, pružaju mogućnost da odgovorimo na pitanja koja čine problem ovoga rada.

Naši rezultati ilustriraju činjenicu da je motivacija u učenju svih naših ispitanika relativno slaba. To se slaže s nalazima drugih autora, od kojih su neki konstatali da intenzitet motivacije opada u funkciji dobi školovanja (Z. Cviić, 4). No, iako je motivacija relativno slaba, ipak postoje statistički značajne razlike u njezinoj snazi, s obzirom na to radi li se o demokratski, autoritativno ili stihijski vođenoj djeci. Učenici iz demokratskih porodica imaju značajno snažniju motivaciju od onih iz autoritativnih ili stihijskih porodica. Ta činjenica sada još potpunije objašnjava naše ranije saznanje o znatno boljem školskom uspjehu demokratski vođene djece nego djece autoritativnog ili stihijskog vodstva.

Snažnija motivacija u učenju djece iz demokratskih porodica može se objasniti bitno različitim utjecajem roditelja na cjelokupni razvoj dječje ličnosti, pa time i na razvoj motiva u učenju i ponašanju uopće. U demokratskim porodicama dijete nije izloženo emocionalnim stresovima. Zbog toga može uspješnije od svojih vršnjaka iz drukčijeg porodičnog vodstva zadovoljavati i svoje primarne (biološke) i svoje socijalne potrebe. U demokratskoj atmosferi motivacija djece se adekvatnije razvija i stoga što takvo dijete lakše podnosi i svladava prepreke koje ga ometaju, budući da mu u tome razumno i u potrebnoj mjeri pomažu roditelji. Zahvaljujući tome demokratski vođeno dijete brže će steći sposobnost podnošenja neugoda

i odgađanja zadovoljenja svojih potreba. Ubrzani rast frustracione tolerancije činit će ga bolje prilagođenim svim situacijama pa tako i školovanju i učenju. Kako je školsko učenje dugotrajna i složena aktivnost, a ciljevi koje treba dostići su daleki, djeca iz demokratskih porodica mogu te ciljeve anticipirati i vrednovati uspješnije od vršnjaka iz drugih porodica, te im podređivati neke bliže ciljeve i ugodnije aktivnosti. U demokratskim se porodicama drukčije nego u ostalima tretiraju i raznovrsni dječji interesi. Svim tim interesima nastoji se udovoljiti pravovremenim, istinitim i primjerenim informacijama, ili pak dozvoljavanjem da djeca obavljaju aktivnosti u kojima će zadovoljiti svoje interese. Nije stoga ni čudno da je kod deprivirane djece (a to u pravilu nisu djeca iz demokratskog roditeljskog vodstva) motivacija u učenju slaba. Zapuštanje djeteta, karakteristično ponajviše za stihijsku porodicu, odražava se u vidu slabih interesa djece za čitav niz pojava, u svojevršnom autizmu mišljenja, u neadekvatnim stavovima i sl. U djece iz autoritativnih i stihijskih porodica lični problemi i emocionalne teškoće utječu na slabljenje motivacije u učenju. Autoritativno vodenu djecu ometa i nedostatak vlastite inicijative, samostalnog planiranja rada, a stihijski vodenu ometa njihova nesposobnost da svladaju prirodne impulse i podrede ih na vrijednosnoj rang-listi socijalnim motivima, koji su dominantni u školskom učenju. Ta djeca duže posjeduju neposrednu, konkretnu motivaciju (tipičnu za mlade uzraste) koja traje kratko, i to do postizanja cilja, nakon čega se aktivnost prekida, ne uklapajući se u sistem šireg i dugotrajnijeg djelovanja. Školsko učenje upravo pretpostavlja zamjenjivanje kratkotrajne motivacije širom i dugotrajnijom.

Rezultati našeg ispitivanja ukazuju da ne postoji statistički značajna razlika između intrinzične i ekstrinzične motivacije učenika niti u jednoj grupi, što znači da stil roditeljskog rukovođenja djecom ne utječe različito na tip motivacije, već na motivaciju u cjelini. Ovo saznanje trebalo bi biti od interesa teoretičarima nastave kao i cjelokupnoj pedagoškoj praksi. To ističemo stoga što je uvid u didaktičke aspekte motiviranja učenika u školi pokazao da se pretežno ističu ekstrinzični faktori motivacije (pohvale, nagrade, takmičenje i dr., Z. Cviić, 4). Budući da se različito roditeljsko rukovođenje djecom nejednako reflektira na snagu motivacije u cjelini, a ne samo na pretežno unutarnju ili vanjsku motivaciju, djelovanje škole bi također trebalo usmjeriti na jačanje motivacije u cjelini. Ovaj zahtjev postaje razumljiviji kad znamo da je riječ o školskom učenju, koje je vrlo složena aktivnost, čiji intenzitet i trajanje zavise i o unutarnjoj i o vanjskoj motivaciji.

Značajnost razlika između intenziteta motivacije u učenju djece različitog porodičnog vodstva pokazuje nešto drukčiju sliku u djece različitog spola. Tako u djevojčica ne postoji značajna razlika

u snazi motivacije između onih iz demokratskih i onih iz autoritativnih porodica, dok je u dječaka ova razlika značajna, kao što je značajna i za cijelu grupu. Iz toga proizlazi da se različiti stil roditeljskog rukovođenja djecom nejednako odražava na motivaciju u učenju muške i ženske djece. Dok u dječaka i djevojčica najnegativnije utječe na motivaciju u učenju stihijsko rukovođenje, dotle autoritativni stil nema jednakog negativnog djelovanja na djecu obaju spolova, jer na djevojčice djeluje pozitivno kao i demokratsko rukovođenje. Ovaj podatak moramo analizirati unutar različitog socijalnog polja u kojem žive muška i ženska djeca autoritativnih roditelja. Čini se da već spominjani submisivni položaj žene, pa i ženske djece, u takvim porodicama, može biti u današnje vrijeme dodatni motiv za aktivnost učenja koje obećaje promjenu postojeće uloge i položaja ženske djece u tim porodicama. Pojačana motivacija u učenju ženske djece iz autoritativnih porodica možda je samo prestilizirano ono ponašanje o kojem govori književnik ovog podneblja — prestilizirano trčanje ispod duge, da bi se izbjegla sudbina svoga spola.

Međutim, da bi se nešto više saznalo o razlozima tih razlika, bit će potrebna daljnja proučavanja.

Zbog utvrđenih razlika u motivaciji djece iz različitih stilova roditeljskog rukovođenja, smatramo potrebnim istaknuti da bi škola u svojem djelovanju na motivaciju učenika trebala dobro poznavati organizacijsku strukturu njegove porodice, kao i psihodinamiku odnosa u porodici, pa u vezi s tim varirati i individualizirati postupke motiviranja učenika.

LITERATURA

1. Zoran Bujas [i dr.], *Ekspertimentalni prilog psihologiji takmičenja u osnovnim školama*, Zagreb, PKZ, 1950, str. 6.
2. Zoran Bujas, *Psihofiziologija rada*, Zagreb, Institut za higijenu rada JAZU, 1959, str. 47. i 52.
3. Zoran Bujas, *Uvod u metode eksperimentalne psihologije*, Zagreb, Školska knjiga, 1967.
4. Zvonimir Cvilić, *Didaktički aspekti motivacije učenika*. Doktorska disertacija, obranjena u lipnju 1976. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, str. 211.
5. Vera Erlich, *Porodica u transformaciji*, Zagreb, Naprijed, 1964, str. 371.
6. Katica Lacković-Grgin, »Kako roditeljski stil upravljanja utječe na uspjeh djece u školi«, *Pedagoški rad*, XXIX/1974, br. 1—2, str. 22—26.
7. Katica Lacković-Grgin, »Odnosi u porodici s više generacija i njihov utjecaj na razvoj djeteta«, *Školski vjesnik*, XXV/1976, br. 3, str. 169—173.
8. A. H. Maslow, *Motivation and Personality*, New York, Harper and Brothers, 1954.
9. Branko Rakić, *Motivacija i školsko učenje*, Sarajevo, Zavod za izdavanje udžbenika, 1970.
10. Slavoljub Radonjić, »Doprinos psihologije učenja psihologiji motivacije«, *Psihologija*, III/1970, br. 2, str. 223—238, IV/1971, br. 1—2, str. 31—45.
11. Mladen Zvonarević, *Socijalna psihologija*, Zagreb, Školska knjiga, 1976.

Katica Lacković-Grgin: STYLE OF PARENT'S MANAGEMENT AND
CHILDREN'S MOTIVATION FOR LEARNING

S u m m a r y

Examination of 192 parents and the same number of their children attending 7th form of Primary School revealed that different methods of managing the family affected children's motivation in different degrees. Children are affected in a most positive way by the democratic style, while authoritative and haphazard styles are less positive. The differences, however, are manifest at the level of overall motivation; but no single style, taken separately, affects to a different degree the intrinsic or the extrinsic motivation alone.

The results show that different styles affect boys and girls to unequal degrees. With girls, the democratic and the authoritative styles and the authoritative style is less effective.

In connection with these findings, differences due to parent's management as well those due to sex should be respected when planning procedures aimed at motivating the pupils.